

පවිත්‍රත්වය පිළිබඳ බෞද්ධ විග්‍රහයෙන් පැහැදිලි විශිෂ්ටතාව: දාර්ශනික අධ්‍යයනයක්

දිල්ශාන් මනෝජ් රාජපක්ෂ

පර්යේෂණ සහකාර, පාලි හා බෞද්ධ අධ්‍යයන පශ්චාත් උපාධි ආයතනය, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය
dilshanmanojrajapaksha@gmail.com,

සංකල්පය

පුද්ගලයාගේ කායික හා මානසික ප්‍රසන්න පැවැත්ම උදෙසා බුදුසමය භාවිත කරන ප්‍රධාන සංකල්ප දෙකක් හඳුනාගත හැකි ය. ඒවා.

1. විසුද්ධිය
2. විමුක්තිය යනුවෙන් හැඳින්වි හැකි ය.

පවිත්‍ර වීම, පවිත්‍ර කිරීම, (Purification) යන අර්ථයන්හි යෙදෙන විසුද්ධිය යන පදය තුළින් අපවිත්‍ර කාරක තුළින් පිරිසිදු කිරීම යනුවෙන් සරල ව අර්ථ දැක්විය හැකි වේ. නිදහස් වීම, නිදහස් කිරීම (Freedom, emancipation, liberation) යනාදී අරුත් විමුක්තිය යන පදයෙන් ගම්‍ය වේ. බුදු සමය මෙම පද දෙක ම භාවිත කරමින් පුද්ගලයාගේ කායික හා මානසික යන අංශ දෙක ම සාකච්ඡා කර තිබෙන්නේ ලෞකික හා ආධ්‍යාත්මික පදනමක් තුළ බව සඳහන් කළ යුතු ය. බුදුරදුන් නො පැහැදුනුවත්ගේ ප්‍රසාදය පිණිසත්, පැහැදුනුවත්ගේ ප්‍රසාදය වැඩි දියුණු වීම පිණිසත්¹ භික්ෂුවගේ බාහිර පැවැත්ම සකසා ගැනීම උදෙසා උදෙසා ශික්ෂා රැසක් විනය පිටකයෙන් හමුවේ.² කායික පවිත්‍රතාවය මෙන් ම විසුද්ධිය හා විමුක්තිය යන පද තුළින් බුදුරදුන් පුද්ගලයාගේ මානසික පවිත්‍රතාව ද අවධාරණය කර තිබේ. සංයුත්තනිකායේ අසංඛන සූත්‍රයේ දී බුදුරදුන් සුද්ධි හා විමුක්තිය යන පද නිර්වචණය හැඳින්වීම සඳහා පර්යාය කොට තිබෙනු දැකිය හැකි ය.³ බුදුරදුන් අවධාරණය කළ පවිත්‍රතාව පිළිබඳ සංකල්පයේ විශිෂ්ටත්වය මතු කිරීම සඳහා සමකාලීන භාරතීය සමාජයේ එකිනෙකට ප්‍රතිවිරුද්ධ සම්ප්‍රදා දෙකක් මෙම සංකල්පයට ලබා දුන් ස්ථානය පිළිබඳ ව ඇගයීමක් කිරීම වටිනේ ය. ඒ අනුව මෙම පර්යේෂණයේ දී සාකච්ඡා කෙරෙනුයේ පවිත්‍රත්වය පිළිබඳ බෞද්ධ විග්‍රහයෙන් පැහැදිලි විශිෂ්ටතාව වන අතර මෙම අධ්‍යයනය මූලාශ්‍රය මත පදනම් වන්නකි.

පවිත්‍රත්වය පිළිබඳ සංකල්පය භාරතීය දර්ශන සම්ප්‍රදාය අර්ථ විචරණය කළ අයුරු

පවිත්‍රත්වය පිළිබඳ සංකල්පය භාරතීය සමාජයේ වඩාත් ප්‍රකට වී පැවති බව බ්‍රාහ්මණ සමාජ හා ආගමික ඉගැන්වීම්වල ක්‍රියාකාරිත්වයෙන් පෙනේ. උසස් හා පහත් ලෙස බෙදී පැවතුණු කුල භේදය කෙතරම් දරුණු වී ද යත්, මෙකල භාරතීය සමාජයේ පහත් කුලයක් දරන්නෙකුගේ ඇතැම් ක්‍රියා උසස් කුලයක අයෙකුට අගුද්ධිය පිණිස භේතුවක් විය. බමුණු ආගමික පිළිවෙත යටතේ ගැනෙන ශුද්ධිය

නොහොත් පවිත්‍රත්වය සඳහා භෞතික මාධ්‍ය දෙකක් භාවිත කළ බව බුද්දකනිකායේ උදානපාළියේ ජටිල සූත්‍රයේ සඳහන් වේ. එනම්,

- 1. ජලය
- 2. භික්ඛුරු⁴

බමුණු ආගමික පිළිවෙත යටතේ ගැනෙන උදක පාරිශුද්ධිය නම් ජලයෙන් පවිත්‍රත්වය පැතිම යි (උදක සුද්ධිකො උදකෙන පරිසුද්ධිං). පවිත්‍රත්වය පිණිස ගිනි පිදීම ද (අග්ගිමිපි ජුහන්ති) මෙකල ජනප්‍රිය ව පැවති බව ජටිල සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.⁵ සංයුත්තනිකායේ සංගාරව සූත්‍රයේ සංගාරව බමුණාට අනුව මෙකල දහවල් කරන ලද පව් සෝදා පා කිරීම සඳහා සවස් කාලයේ ද රාත්‍රියෙහි කරන ලද පව් සෝදා පා කිරීම සඳහා උදය කාලයේ ද ජලයේ කිම්දීම⁶ හක්තිමත් ව අදහමින්, ප්‍රාර්ථනාවෙන් යුක්ත ව අඛණ්ඩ ව පවත්වා ඇත.⁷ බමුණන් පමණක් නොව ඇතැම් ජටිලයන් ද ශීත වූ හිම සතුටේ හිම වැටෙන රාත්‍රී කාලයෙහි ගයාවෙහි දියේ ගිලී නැවත නැවත මතු වීම ද දිය වත් කිරීම ද සිදුකරන⁸ නමුත් මෙම අර්ථශූන්‍ය උදකපරිශුද්ධිය නම් ආගමික සංස්කාරය බුදුරදුන් වත්ථුපම සූත්‍රයේ දී විවේචනය කරන්නේ කරන ලද අකුසල් සෝදා හැරීමට ගංගා ජලය අසමත් වන බව පෙන්වාදෙමිනි.⁹ “දිනකට දෙවරක් දියේ බැසීමෙන් පව් සේදී පවිත්‍ර වේ නම් ජලවර සත්ත්වයින් වන මැඩියන්, ඉදිබුවන්, දියබරියන්, මත්ස්‍යයින් වැනි ජලවරයින් ඉතා ඉක්මණින් බ්‍රහ්මසභව්‍යතාවයට පත් වේ”¹⁰ යනුවෙන් උපහාසාත්මක ව ජලයෙන් පවිත්‍ර වීම ඇදහීමේ අර්ථශූන්‍ය ක්‍රියාදාමයට නව අරුතක් ලබා දෙයි. එනම්, වේදයෙහි පරප්‍රාප්ත බමුණන් ගං දියට පිවිස සිරුරු පවිත්‍ර කරන්නාක් මෙන් ධර්මාන්විත ව සිල් නැමැති ගං තොටින් පහත් වෙමින්¹¹ සියලු සතුන් කෙරෙහි මෙමඟි කිරීම යි. (ඉධෙව සිනාහි බ්‍රාහ්මණ සබ්බභුතෙසු කරොහි බෙමතං) මේ යටතේ බොරු නො කියන්නේ නම්, සතුනට හිංසා නො කරන්නේ නම්, නො දුන් දෙය නො ගන්නෙහි නම් ශුද්ධා ඇත්තෙහි මසුරු නො වේ නම්, ගයාවට ගොස් උදකපාරිශුද්ධිය කිරීමේ ප්‍රයෝජනයක් නැතැයි බුදුරදුන් පෙන්වා දෙයි.¹²

එසේ ම බුදුරදුන් ජලයෙන් පිරිසිදු වීම නො පතා සත්‍ය ගරුක හා ධර්ම ගරුක වේ නම්, පවිත්‍ර වන බව ජටිල සූත්‍රයේ දී දක්වයි.¹³ මෙහි දී පවිත්‍ර වූ පුද්ගලයාට බ්‍රාහ්මණ යන පර්යාය පදය භාවිත කොට ඇත.

සමස්ත සාංසාරික පරමාර්ථ සාධනය නොහොත් බ්‍රහ්මසභව්‍යතාව උදෙසා කායික පාරිශුද්ධිය ඇදහූ බමුණු සම්ප්‍රදායට එරෙහි ව ගිය ඇතැම් ශ්‍රමණ කොටස් කායික අපවිත්‍රතාව¹⁴ තුළින් අධ්‍යාත්මික පවිත්‍රත්වය සෙවීමේ අන්තයක නියැලිණි. බුදුරදුන් පෙන්වා දෙන්නේ කෙනෙකුට තවත් කෙනෙක් පවිත්‍ර හෝ අපවිත්‍ර කළ නො හැකි බව යි.¹⁵ මෙලෙස බාහිර පවිත්‍රතාව පමණක් හෝ ශරීර අපවිත්‍රතාව පමණක් කිසි විටෙකත් අනුමත නො කළ බුදු සමය කායික - මානසික ප්‍රසන්නතාව ලෞකික සහ අධ්‍යාත්මික පදනමකින් යුක්ත ව භාරතීය සම්ප්‍රදායික සංකල්ප අතික්‍රමණය කරමින් සාතිශය මධ්‍යස්ථ සංකල්පයක් ඉදිරිපත් කර තිබෙන බව පෙනේ.

පවිත්‍රත්වය පිළිබඳ බෞද්ධ විග්‍රහයන් පැහැන විශිෂ්ටතාව

ඉහත කී සම්ප්‍රදා දෙක පිළිබඳ බෞද්ධ අදහස සාරාංශ කොට ඉදිරිපත් කරන බෞද්ධ සාහිත්‍ය ගත අදහසට ද මෙහි දී අපගේ අවධානය යොමු වේ.

**“රූපෙන සංකිලිට්ඨෙන සංකිලිස්සන්ති මානවා
රූපෙ සුද්ධෙ විසුජ්ඣන්ති අක්ඛාතං මහෙසිනා
චිත්තෙන සංකිලිට්ඨෙන සංකිලිස්සන්ති මානවා
චිත්තෙ සුද්ධෙ විසුජ්ඣන්ති ඉති චූත්තං මහෙසිනා”¹⁶**

“රූපය කිලිටි වීමෙන් සත්ත්වයෝ කිලිටි වන්නාහ, රූපය ශුද්ධ වූ කල්හි සත්ත්වයෝ ශුද්ධ වන්නාහයි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශ නො කරන ලද්දේ ය. චිත්තය කිලිටි වීමෙන් සත්ත්වයෝ කිලිටි වන්නාහ. චිත්තය ශුද්ධ වූ කල්හි ශුද්ධ වන්නාහ”, යන්න මෙහි අර්ථය යි.

පවිත්‍රතාව පිළිබඳ සංකල්පය තවදුරටත් පුද්ගල මානසික අංශය තුළින් ඉදිරියට ගෙන යන බුදු සමය අභ්‍යන්තර විශුද්ධිය නොහොත් විමුක්තිය සලසන විශුද්ධි මාර්ගයක් නොහොත් විමුක්ති මාර්ගයක් ලෙස ක්‍රියා කරයි. හේතු ප්‍රත්‍ය නිසා උපන් සංසාරික විඥානය නිරුද්ධ කරවන වෙන් කොට දැක්වෙන ලකුණක් රහිත හෙවත් නිදර්ශනයක් ලෙස දැක්විය හැකි දෙයක් නොමැති අනන්ත, සර්ව ප්‍රභාෂ්වර විඥානයක් (විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං අනන්ත සබ්බතො පභං)¹⁷ පිළිබඳ අදහස බුදු සමය අවධාරණය කරයි. උපතින් ම ප්‍රභාෂ්වර වුවත් එය ආගන්තුක ව පැමිණෙන ක්ලේශයන්ගෙන් කෙලෙසෙයි.¹⁸ සංස්කෘත ක්ලීශ් ධාතුවෙන් නිපන් ‘ක්ලේශ’ පාලියෙන් ‘කිලෙස’ වන අතර සංකිලෙස, උපක්කිලෙස එහි පර්යාය පදවේ. අපවිත්‍ර, කිලිටි යන අරුත්හි යෙදෙන එය පෙළ දහම තුළ වඩාත් අවධාරණය වන්නේ සිතෙහි ක්‍රියාකාරීත්වයට සාණාත්මක බලපෑම් කරන ප්‍රභල සාධකයක් ලෙස ගෙනහැර දක්වමිනි. සංස්කෘත භාෂාවේ ආ + √ෂා ධාතුවෙන් නිපන් ආසුව හෙවත් ආශ්‍රව ලෙස ද දැක්වෙන අතර පාලියෙන් ආසව ලෙස ක්ලේශ යන්න සඳහා සමානාර්ථ ව යෙදේ

ශරීරය රෝගාතුරු වුව ද සිත රෝගාතුරු වීම බරපතල කරුණක් ලෙස දකින ආතුරකායො අනාතුරො චිත්තො¹⁹ බුදු සමය පෙන්වා දෙන්නේ කෙලෙස් නිසා දූෂ්‍ය වන සිත කරණ කොට ගෙන මිනිසුන්ගේ සිත ද අවසානයේ කායිකව ද අපිරිසිදු වන බව යි.²⁰ කිලිටි වී ගිය අපවිත්‍ර වස්ත්‍රයක් වෙතත් පැහැයකට නැංවීම නිරර්ථක ය. එපරිද්දෙන් ම සිත ද කිලිටි වූ කල්හි එය යොමු වන්නේ දුගතියට ය.²¹ බුදුරදුන් වත්පූපම සූත්‍රයේ දී පෙන්වා දෙන්නේ පිරිසිදු වස්ත්‍රයක් කැමති ලෙස පහසුවෙන් වර්ණ ගන්වන්නාක් මෙන් නො කිලිටි සිත යහපතට ම යොමු වන බව යි.²² මෙලෙස මනස කිලිටි වීමට මූලික වශයෙන් හේතු වන්නේ පුද්ගලයා ප්‍රතිවේදාත්මක ඥානයෙන් දුර්වලවීම යි.²³ මෙම ප්‍රතිවේදමය කාරණය දුබලකරන ආසුව හෙවත් ක්ලේශ ධර්ම දහසයක් වත්පූපම සූත්‍රයේ සඳහන් වේ. එනම්,

1. අභිජ්ඣා - දැඩි ලෝභය
2. ව්‍යාපාදෝ - ද්වේශය
3. කොධො - කෝපය
4. උපනාහො - බද්ධ වෛරය
5. මක්ඛො - ගුණමකුකම
6. පලාසො - ගුණවතුන් හා තමා සමකොට සිතීම
7. ඉස්සා - ඊර්ෂ්‍යාව
8. මච්ඡරිය - මසුරුකම
9. මායා - වාදුබව
10. සායෙය්‍ය - කපටි බව
11. ඵම්හො - දැඩි බව
12. සාරම්හො - අනුන් කළ දෙයට වඩා වැඩියෙන් කිරීමට පෙළඹෙන සිත
13. මානො - මානය
14. අතිමානො - අතිමානය
15. මදො - ඡාති, කුලභේද ආදියෙන් මත්වීම
16. පමාදො - කාමයන් නිසා පසුබට වීම²⁴ යනාදිය යි.

ඉහත කී විත්තෝපක්ලේශ මෙන් ම මිනිස් සිත අසහනයට හා නො සන්සුන්තාවයට පත්කරන අසුව යටතේ මනෝව්‍යාධීන් සතරක් වේ. සිත තුළට වැගිරෙමින් පවතින්නේ ය, යන අරුතින් ගැනෙන එම ආසුව නම්,

1. කාමාසව
2. භවාසව
3. අවිජ්ජාසව²⁵ ආදිය යි.

ඇත්ත ඇති සැටියෙන් දැකීම වළක්වන, සත්‍ය ආවරණය කරන, යථාර්ථයෙන් සිත ඉවත් කරන අරුති ලා ගැනෙන පංච නිවරණ ධර්ම ද මනසෙහි පවිත්‍රත්වයට බාධා කරන ක්ලේශ ධර්ම වන බව බෞද්ධ අදහස යි. ඒවා නම්,

1. කාමච්ඡන්ද - කාමයන් පිළිබඳ ආශාව
2. ව්‍යාපාද - තරඟව
3. ථීනමිද්ධය - සිත, කය දෙකෙහි අලසභාවය
4. උද්ධච්ච කුක්කුච්ච - සිතේ නො සන්සුන් හා තැවිලි ස්වභාවය
5. විචිකිච්ඡා - සිතේ තැන්පත් සැකමුසු ස්වභාවය²⁶

අකුසල මූල නිසා පුද්ගල මනස අපවිත්‍ර කරන තවත් සාධකයක් වන්නේ තණ්හාව ය. පෘථග්ජන ගිහියා තණ්හාවේ වහලෙකු බවට පත් වී ඇත. (ඌනො ලොකො ආතින්නො තණ්හා දාසො)²⁷ තණ්හාව බඳු මානසික අපවිත්‍ර කාරක හුදෙක් පුද්ගලාභාන්තරයට පමණක් නොව සමාජ පැවැත්මට ද හානිදායක වන බව බෞද්ධ අදහස යි. තණ්හාවේ ප්‍රභේද කුනකි.

1. කාම තණ්හා
2. භව තණ්හා
3. විභව තණ්හා²⁸

සිතේ පවිත්‍රතාවයට එරෙහි ව කරන ලද බැම්ම යන අර්ථයෙන් ගැනෙන සංයෝජන පුද්ගල මනස රෝගී කරවන සිරමැදිරි දහයක් ලෙස ද හඳුන්වාදිය හැකි ය. ඒවා නම්,

1. සක්කාය දිට්ඨි - ආත්මයක් ඇත යන හැඟීම
2. විචිකිච්ඡා - සැකය
3. සීලබ්බතපරාමාස - විවිධ ආගමික වතාවත්වල ඇලීගැලී සිටීම
4. කාමච්ඡන්ද - පස්කම් සැපයෙහි නැඹුරු වීම
5. ව්‍යාපාද - කෝපය
6. රූප රාගය - රූපාවචර ලෝකවල ඉපදීමේ ආශාව
7. අරූපරාග - අරූපාවචර ලෝකවල ඉපදීමේ ආශාව
8. මාන - මානය
9. උද්ධච්ච - උඩඟු බව
10. අවිජ්ජා - අවිද්‍යාව²⁹

මනසෙහි පවිත්‍රතාවය බිඳ දමන අභ්‍යන්තර කැලඹීම් ඕස ලෙස හඳුන්වා දෙන බුදු සමය එබඳු ඕස සතරක් ගෙනහැර දක්වා ඇත්තේ, කාම ඕස, භව ඕස, දිට්ඨි ඕස, අවිජ්ජා ඕස³⁰ යනුවෙනි.

චිත්තාභ්‍යන්තරයේ සැඟවී පවත්නා නිදාගත් මානසික කෙලෙස් යන අරුත්හි යෙදෙන අනුසය රාගානුසය, පටිඝානුසය, දිට්ඨානුසය, විචිකිච්ඡානුසය, මානානුසය, භවරාගානුසය, අවිජ්ජානුසය යනුවෙන් සප්ත වැදැරුම් ව දක්වා තිබේ.³¹ මනසේ පවිත්‍රතාව අහුරාලමින් දැඩි ව ග්‍රහණය කළ අරුත්හි යෙදෙන උපාදාන (කාමුපාදාන, දිට්ඨුපාදාන, සීලබ්බතපාදාන, අත්තවාදුපාදාන)³² සසරගාමී වීම සඳහා හේතු වන අර්ථ ඇති යෝග (කාම යෝග, භව යෝග, දිට්ඨි යෝග, අවිජ්ජා යෝග)³³ බැඳීම් අර්ථයෙහි යෙදෙන ගන්ථ (අභිජ්ඣා කාය ගන්ථ, ව්‍යාපාද ගන්ථ, සීලබ්බතපරාමාස ගන්ථ, ඉදංසච්චාහිනිවෙසකාය ගන්ථ)³⁴ බන්ධන, පාස, සංග, පපඤ්ච, උපධි, මච්ඡරිය, විපල්ලාස, අගති, පරාමාස, මල, බිල හා නිස ආදී පර්යායවලින්

හැඳින්වෙන කිලිටි ලක්ෂණවලින් සිත පිරිසිදු කර ගැනීම, නිදහස් කර ගැනීම තුළින් එය උත්තරීතර බවටත්, නිර්මල බවටත් (චිත්තෙ පාරිසුද්ධෙ පරියොදාතෙ) පත් වේ.

බුදුරදුන් පුද්ගලයාගේ චිත්ත පාරිශුද්ධිය සඳහා අනුගමනය කළ ප්‍රතිකාර ක්‍රම දෙකක් පෙළ දහමේ සඳහන් වෙයි. එනම්,

1. ආර්ය වමනය
2. ආර්ය විරේචනය³⁵ ආදිය යි.

වෙදෙක් වා. පින්, සෙම් ආදියෙන් හටගත් රෝග සමනය කිරීමට වමනය ද විරේචන භාවිත කරන්නේ යම් සේ ද තමන් වහන්සේ ද ජරා, මරණ, ශෝක, පරිදේව, දුක්, දොම්නස්, උපායාස ස්වභාව කොට ඇති සත්ත්වයා මුදවා ගැනීම සඳහා ආර්ය වමනය හා ආර්ය විරේචන ලබා දෙන බව අංගුත්තරනිකායේ සඳහන් වේ. මිථ්‍යා දෘෂ්ටි, මිථ්‍යා සංකල්ප ආදිය විරේචනය කොට සියලු කෙලෙස් වමනය කරවීම සඳහා බුදුරදුන් සොයා ගන්නා ලද පිළියම් රැසක් මේ සම්බන්ධයෙන් ඇති සමස්ත සූත්‍රදේශනාවල හරය මිලින්ද ප්‍රශ්නයේ සඳහන් වේ. එම පිළියම් නම් සතර සතිපට්ඨානය, සතර සමයක්ප්‍රධාන, සතර සෘද්ධිපාද, පංච ඉන්ද්‍රිය, පංචබල, සජ්ඣ බොජ්ඣංග, හා ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය යන සත්තිස් බෝධි පාක්ෂික ධර්ම යි.³⁶ චිත්ත පාරිශුද්ධිය ලබනු වස් ඉහත කී විවිධ බෝධි පාක්ෂික ධර්ම කමටහත් කොට ගෙන භාවනාවේ නියැලුණු භික්ෂූන් පිළිබඳ තොරතුරු සූත්‍රපිටකයේ සඳහන් වේ. මෙම ඉගැන්වීම් කෙලෙස් ප්‍රභාණය කොට විශුද්ධිය ලබා ගැනීමෙහි ලා දක්වන විශිෂ්ට දායකත්වය සංයුත්තනිකායේ (නිවරණ, කිලෙස, මග්ග, ආසව, ආසවක්ඛය, සංයෝජන, අනුසය, අවිජ්ජාපහාන, සංයෝජන පහාන, ආසව පහාන, ආසව සමුත්ඝාත, අනුසයප්පහාන, අනුසයසමුත්ඝාත, සබ්බුපාදාන පරිඤ්ඤා, සුද්ධි පරිසුද්ධ, තණ්හා, යෝග, ග්‍රන්ථ ආදී)³⁷ සූත්‍ර ගණනාවකින් පෙන්වා දී තිබේ. නමුත් සියලු දුක් නැති කොට (සබ්බ දුක්ඛ නිස්සරණ) නිවන් ලබා ගැනීමේ පරමාභිලාෂය සංයුත්තනිකායේ පමණක් නොව සෑම සූත්‍රදේශනාවක ම පාහේ දක්නට ලැබෙන බව කිව යුතු ය. නිදසුන් ලෙස දර්ශනයන්ගේ විශුද්ධිය පිණිස මාරයා මූලා කරන අන් මඟක් නොමැති බවත් අරි අටැඟිමඟ ම පිළිපැදිය යුතු බවත් බුදුසමයේ අදහස යි.

“එසෝ ව මග්ගො නත්ථඤ්ඤො දස්සනස්ස විසුද්ධියා එතං හි කුම්භෙ පටිපජ්ජප්ථ මාරස්සෙතං පමොහනං”³⁸

සියලු සංස්කාර ධර්ම අනිත්‍යය (සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චාති), දුක්ඛය (සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛාති) හා සියලු ධර්ම අනාත්මය (සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති) යනුවෙන් නුවණින් දැක (යදා පඤ්ඤාය පස්සති) මේ දුකෙහි කළකිරෙන්නේ ද (අථ නිබ්බන්දති දුක්ඛෙ) එය විශුද්ධිය පිණිස හේතු වන බව (එස මග්ගො විසුද්ධියා) බෞද්ධ විශ්වාසය යි.³⁹ චිත්ත පාරිශුද්ධිය ජනිත කර ගැනීම සඳහා බෞද්ධයා විසින් අනුගමනය

කළ යුතු අධිශීල, අධිචිත්ත හා අධිපඤ්ඤා සංඛ්‍යාත අනුපූර්ව ශික්ෂා අර්ථ ක්‍රියාකාරීත්වය තුළින් අනුපදා පරිනිබ්බානය පෙන්වන සජ්ත විශුද්ධියක් මජ්ඣිමනිකායේ රථවිනීත සූත්‍රයේ පෙන්වා දෙයි. එනම්,

1. සීල විසුද්ධිය
2. චිත්ත විසුද්ධිය
3. දිට්ඨි විසුද්ධිය
4. කංඛාවිතරණ විසුද්ධිය
5. මග්ගාමග්ග ඤාණ දස්සන විසුද්ධිය
6. පටිපදා ඤාණ දස්සන විසුද්ධිය
7. ඤාණ දස්සන විසුද්ධිය යනු එම සත යි.⁴⁰

කායික, වාචසික පරිශුද්ධියෙන් ඇරඹී අධ්‍යාත්මික විමුක්තිය යටතේ ගැනෙන සෝවාන්, සකාදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් යනාදී මාර්ගඵලවලින් අවසන් වන්නේ මානසික පවිත්‍රතාවය දක්වා අනුගමනය කළ යුතු අනුක්‍රමික ක්‍රියා සන්තතියක් උපයෝගී කර ගැනීමෙන් බව මෙයින් පැහැදිලි වේ. පුද්ගල මනස අපවිත්‍ර කරන විසාන පරිලාභයක් හෙවත් විනාශක පරිදහනයක් ලෙස හැඳින්වෙන ආසුව දුරු කළ හැකි ක්‍රම හතක් සබ්බාසව සූත්‍රයේ දී පෙන්වා දී තිබේ. එනම්,

1. දර්ශනයෙන් (දස්සනා)
2. සංවරයෙන් (සංවරා)
3. ප්‍රතිසේවනයෙන් (පටිසේවනා)
4. ඉවසීමෙන් (අධිවාසනා)
5. පරිවර්ජනයෙන් (පරිවර්ජනා)
6. මුදාහැරීමෙන් (විනෝදනා)
7. වැඩීමෙන් (භාවනා)⁴¹

මෙම අපිරිසිදු ක්ලේශ ධර්මයන් නිසා මතුවන කායික - මානසික ගැටලු (නොහොත් රෝග) 44ක් සල්ලේබ සූත්‍රයේ සඳහන් වන්නේ ඒ ඒ ධර්මයන්ට ප්‍රතිපක්ෂ ගුණයන් තුළින් සිත පිරිසිදු කර ගැනීමට උපදෙස් දෙමිනි.⁴² එබැවින් පුද්ගල මනසෙහි පවිත්‍රත්වය අවධාරණය කරන බුදු සමය මඩෙහි ගැලුණු ඇතු මෙන් කෙලෙස් දුදුලෙන් ගොඩ නැගීමට උපදෙස් දෙන්නේ පවිත්‍රත්වය විෂයෙහි සිත ආරක්ෂා කළ යුතු බව දක්වමිනි.

**“අප්පමාදරතා හොඵ සචිත්තමනුරක්ඛඵ
දුග්ගා උද්ධරඵතක්කානං පංකෙ සන්තොව කුඤ්ජරො”⁴³**

බොහෝ පින් ඇති පුද්ගලයෙකු වුව ද මරණාසන්න කාලයේ කෙලෙසුන්ගෙන් දූෂිත වූ සිතින් විසුවහොත් ඔහු නරකයෙහි උපදනා බව (වේතොපදෙස හෙතුපන හික්බවෙ එවමිධෙකව්වෙ සත්තා කායස්ස හෙදා ජරා මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජන්ති) අංගුත්තරනිකායේ දැක්වේ. නමුත් කෙලෙස්වලින් ආරක්ෂා කරගත් පුද්ගල මනස නිසා කායික - මානසික පමණක් නොව සමාජය දක්වා පැතිරුණු ආනිසංස රැසක් අත්විඳීමට සමත් වන බව මෙන්තානිසංස ආදී සූත්‍ර දේශනාවලින් පෙනෙයි.⁴⁴

යමෙක් සිය සිත කිලීටි නො කර මනා කොට රැක ගන්නේ ද එයින් ලැබෙන යහපත තම මව්-පිය ඥාතීන්ගෙන් ලබන යහපතට වඩා උතුම් ය.⁴⁵

මුව විට දක්වා තෙල් පිරවූ පාත්‍රයක් තෙල් නො ඉසිරෙන ලෙස සිහියෙන් රැගෙන යන ආකාරයට කිසි කලෙකත් නො ගිය නිවසට යෑමට කැමති තැනැත්තා සිය සිත කිලීටි නො වන ලෙස සිහියෙන් ආරක්ෂා කරගත යුතු ය.⁴⁶

සමාලෝචනය

කොතරම් කැපවීමෙන් පවිත්‍රත්වය අරමුණු කරගෙන හුදු භෞතික මාධ්‍යවලින් පමණක් පවිත්‍රත්වය ලැබීමට නො හැකි බවත් ඒ සඳහා සිය ආධ්‍යාත්මික කැපකිරීමක් ද කළ යුතු බවත් එය වනාහි හුදු ප්‍රාර්ථනාමය පදනමින් ඔබ්බට ගිය වරණාත්මක පදනමක් බව බෞද්ධ විග්‍රහය යි. සිතෙහි පවිත්‍රතාවට බාධා පමුණුවන කෙලෙස් ස්වභාවය අනුව විවිධාකාරයෙන් හැඳින්වෙන අතර එම කිලීටි ලක්ෂණවලින් සිත පිරිසිදු කරගැනීම, නිදහස් කරගැනීම තුළින් එය උත්තරීතර බවටත්, නිර්මල බවටත් පත් වේ. පවිත්‍රතාව පිළිබඳ සංකල්පය තවදුරටත් පුද්ගල මානසික අංශය තුළින් ඉදිරියට ගෙන යන බුදුසමය අභ්‍යන්තර විශුද්ධිය නොහොත් විමුක්තිය සලසන විශුද්ධි මාර්ගයක් නොහොත් විමුක්ති මාර්ගයක් අවධාරණය කරයි. ප්‍රසන්නවත් පැවැත්ම සඳහා කායික පාරිශුද්ධිය අවධාරණය කරන බුදුසමය නිර්වාණගාමී ප්‍රතිපදාව විෂයෙහි සංසාරගත දුක ප්‍රභාණය කිරීමට කෙලෙස්වලින් සිත මුදවාගත යුතු බව පෙන්වා දෙයි. මේ යටතේ අපවිත්‍ර කාරකවලින් සිත පිරිසිදු කරගැනීම විශුද්ධිය යන පදය තුළින් ද අපවිත්‍ර කාරකවලින් සිත නිදහස් කර ගැනීම විමුක්ති යන පදය තුළින් ද විග්‍රහ කර තිබෙන අයුරු දැකිය හැකි ය. පරම නිෂ්ටාව අභිප්‍රාය කොටගත් පුද්ගලයා පවිත්‍රත්වය අතරින් ද මනසට විශේෂ තැනක් ලබා දිය යුතු ය. එබැවින් පවිත්‍රත්වය විෂයෙහි බෞද්ධ සංකල්පය තුළින් බුදුසමය මිනිස් මනස පිළිබඳ අතිශය ගැඹුරු විග්‍රහයක් සිදුකර ඇති බව මෙයින් පැහැදිලි වේ.

ආන්තික සටහන්

1. පාරාජිකාපාළි, පටම පාරාජිකය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා පුනර්මුද්‍රණය, පි. 44

“අප්පසන්නානංවා පසාදාය, පසන්නානංවා භියොභාවාය”

2. රාජපක්ෂ, දිල්ශාන් මනෝජී., (2015) දාර්ශනික වින්තා සහ බෞද්ධ අධ්‍යයන ලිපි සංග්‍රහය, පි. 129
3. සංයුත්තනිකාය 4, අසංඛත සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා පුනර්මුද්‍රණය, පි. 640
4. බුද්දකනිකාය 1, උදානපාළි, ජටිල සූත්‍රය, එම, පි. 140
5. එම, පි. 140
6. සංයුත්තනිකාය 1, සංගාරව සූත්‍රය, එම, පි. 328

“යං දිවා පාපකම්මං කතං භෝති, තං සාය නහංනේන පාවභේමි, යං රත්තියා පාපකම්මං කතං භෝති, තං පාත නභානේන පාවභේමි”

7. සංයුත්තනිකාය 1, සංගාරව සූත්‍රය, එම, පි. 328

“ඉමං ඛිවාහං භොගොකම අත්ථවසං සම්පස්සමානො උදකසුද්ධිකො උදකෙන පරිසුද්ධිං පච්චෙමි.”

8. බුද්දකනිකාය 1, උදානපාළි, ජටිල සූත්‍රය, එම, පි. 140

“ජටිලා සීතාසු භේමන්තිකාසු රත්තීසු අන්තරට්ඨකෙ හිමපාතසමයෙ ගයායං උම්මුජ්ජන්තිපි, නිමුජ්ජන්තිපි, උම්මුජ්ජ නිමුජ්ජමපි කරොන්ති, ඔසිඤ්චන්තිපි අග්ගිමපි ජුහන්ති ඉමිනා සුද්ධිති”

9. මජ්ඣිමනිකාය 1, චන්ද්‍රපම සූත්‍රය, එම, පි. 90

10. සංයුත්තනිකාය 1, සංගාරව සූත්‍රය, එම, පි. 328

“සග්ගංනුත ගමිස්සන්ති - සබ්බෙ මණ්ඩුක කච්චපා - නක්කාව සුංසුමාරා ච - යේ චඤ්ඤේ උදකේචරා”

11. සංයුත්තනිකාය 1, සංගාරව සූත්‍රය, එම, පි. 328

“ධම්මො රහදො බ්‍රාහ්මණ ඝීලතිත්ථො අනාවිලො සබ්භි සතං පසත්ථො යත්ථ භවෙ වෙදගුනො සිනාතා අනල්ලගත්තාව කරන්ති පාරන්ති”

12. මජ්ඣිමනිකාය 1, චන්ද්‍රපම සූත්‍රය, එම, පි. 90

“සවෙ මුසා න භණ්ඨි, සවෙ පාණං න හිංසසි, සවෙ අදින්නං නාදියසි, සද්දභානො අමච්ඡරි කිං කාහසි ගයං ගන්ත්වා උදපානොපි. තෙ ගයාති”

13. බුද්දකනිකාය 1, උදානපාළි, ජටිල සූත්‍රය, එම, පි. 140

“න උදකෙන සුචි භොති බවෙහත්ථ නභායති ජනො යම්භි සච්චඤ්ච ධම්මොච සො සුචිසොච බ්‍රාහ්මණෝති”

14. බුද්දකනිකාය 1, ධම්මපදපාළි, එම, පි. 58, ගාථාව 141

“න නග්ගචරියා න ජටා න පංකා - නානායකා ථණ්ඨිලසායිකා වා රජො ච ජල්ලං
උක්කුටිකප්පධානං - සොධෙන්ති මච්චං අච්චිණ්ණකංඛං”

15. එම, පි. 66, ගාථාව 165

“සුද්ධි අසුද්ධි පච්චත්තං නාඤ්ඤමඤ්ඤො විසෝධයේ”

16. දීඝනිකාය අටුවාව 2, මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍ර වර්ණනාව, පි. 107-108

17. දීඝනිකාය 1, කේවඞ්ච සූත්‍රය, එම, පි 538

18. අංගුත්තරනිකාය 1, ඒකක නිපාතය, එම, පි. 18

“පහස්සර මීදං භික්ඛවෙ චිත්තං තඤ්ච ඛො ආගන්තුකෙහි උපක්කිලෙසෙහි උක්කිලිට්ඨන්ති”

19. සංයුත්තනිකාය, ඛන්ධ සංයුත්තය, නකුල පිතු සූත්‍රය, එම, පි. 9.

20. මජ්ඣිමනිකාය 1, වන්දුපම සූත්‍රය, එම, පි. 84

“චිත්තෙන සංකිලිට්ඨෙන සංකිලිස්සන්ති මානවා”

21. එම, පි. 84

“චිත්තෙ සංකිලිට්ඨෙ දුග්ගති පටිකංඛා”

22. එම, පි. 84

“චිත්තෙ සංඛිලිට්ඨෙ සුගති පටිකංඛා”

23. එම, පි. 86

“චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුඛිඛලිකාරණේ”

24. එම, පි. 84

25. සංයුත්තනිකාය 5-1, ආසව සූත්‍රය, එම, පි. 127

26. සංයුත්තනිකාය 5-1, නිවරණ සූත්‍රය, එම, පි. 137

27. මජ්ඣිමනිකාය 2, රට්ඨපාල සූත්‍රය, එම, පි. 444

28. අංගුත්තරනිකාය 6, තණ්හා සූත්‍රය, එම, පි. 210

29. අංගුත්තරනිකාය 6, සංයෝජන සූත්‍රය, එම, පි. 32

30. සංයුත්තනිකාය 5-1, ඔස සූත්‍රය, එම, පි. 132
31. සංයුත්තනිකාය 5-1, අනුසය සූත්‍රය, එම, පි. 134
32. සංයුත්තනිකාය 5-1, උපාදාන සූත්‍රය, එම, පි. 132
33. සංයුත්තනිකාය 5-1, යෝග සූත්‍රය, එම, පි. 132
34. සංයුත්තනිකාය 5-1, ගන්ථ සූත්‍රය, එම, පි. 134
35. අංගුත්තරනිකාය 6, එම, වමන සූත්‍රය, පි. 392 - 395
 “තිකිච්ඡකතා භික්ඛවේ විරේචනං දෙනති පිතත්තමුට්ඨානම්පි ආබාධානං පටිජ්ජාතය සෙම්මස මුට්ඨානං ආබාධානං පටිඝාතය අහංඤ්ච ඛො භික්ඛවේ අරියං විරේචනං දෙසිස්මා”/ අංගුත්තරනිකාය 6, තිකිච්ඡක සූත්‍රය, එම, පි. 394 - 397 “තිකිච්ඡකතා භික්ඛවේ වමනං දෙනති.....”/ මිලින්දපඤ්ඤ, අනුමානවග්ග, පි. 290.
36. මිලින්දපඤ්ඤ, අනුමානවග්ග, පි. 290.
37. සංයුත්තනිකායේ පමණක් නොව සූත්‍ර පිටකයේ බොහෝ සූත්‍රවල මෙම කරුණු පිළිබඳ විවරණ දක්නට ලැබේ.
38. බුද්දකනිකාය 1, ධම්මපදපාළි, එම, පි. 92, ගාථාව 269
39. එම, පි. 94, ගාථාව 279
40. මජ්ඣිමනිකාය 1, ඕපම්මවග්ග, රථවිනිත සූත්‍රය, එම පි. 362.
41. මජ්ඣිමනිකාය 1, මූලපරියාය වග්ග, සබ්බාසව සූත්‍රය, එම පි. 19.
42. මජ්ඣිමනිකාය 1, සල්ලේඛ සූත්‍රය, එම පි. 92-108
43. බුද්දකනිකාය 1, ධම්මපදපාළි, එම, පි. 106, ගාථාව 324
44. අංගුත්තරනිකාය 6, මෙත්තානිසංස සූත්‍රය, එම, පි. 644
45. බුද්දකනිකාය 1, ධම්මපදපාළි, එම, පි. 36, ගාථාව 43
 “නකං මාතා පිතා කයිරා - අඤ්ඤේ වාපීච ඤාතකා සම්මා පණ්හිතං විත්තං - සෙය්‍යයො නං තතො කරේ”
46. බුද්දකනිකාය, ජානකපාළි 1, තෙලපත්ත ජාතකය, එම, පි. 40, ගාථාව 96

“සමතික්කං අනවසෙසකං තෙලපක්කං යථා පරිභරෙය්‍ය එවං සචිත්ත මනුරෙක්ඛෙ
පත්ථයානො දිසං අගත පුබ්බන්ති”

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය

අංගුත්තරනිකාය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා පුනර්මුද්‍රණය, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය,
දෙහිවල, 1 1960, 2 1962, 4 1970, 5 1977, 6 1977.

බුද්දකනිකාය 1, බුද්දකපාඨ, ධම්මපදපාළි, උදානපාළි, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා පුනර්මුද්‍රණය,
බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය, දෙහිවල, 1960.

බුද්දකනිකාය, ජානකපාළි 1, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා පුනර්මුද්‍රණය, බෞද්ධ සංස්කෘතික
මධ්‍යස්ථානය, දෙහිවල, 1981.

දීඝනිකාය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා පුනර්මුද්‍රණය, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය,
දෙහිවල, 1 1962, 2 1976, 3 1976.

දීඝනිකාය අටුවාව 2, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය, දෙහිවල, 2006.

පාරාජිකාපාළි, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා පුනර්මුද්‍රණය, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය,
දෙහිවල, 1981.

මජ්ඣිමනිකාය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා පුනර්මුද්‍රණය, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය,
දෙහිවල, 1 1973, 2 1973, 3 1974.

මිලින්ද ප්‍රඥා, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය, දෙහිවල, 1997.

මිලින්ද ප්‍රඥා (සිංහල), ප්‍රතිසංස්කෘත, සරණංකර ස්ථවිර, ගලගම., එස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ,
කොළඹ 10, 2000.

සංයුත්තනිකාය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා පුනර්මුද්‍රණය, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය,
දෙහිවල, 1 1960, 2 1962, 3 1983, 4 1981, 5 I 1982, 5 II 1983.

විස්තරාර්ථ සන්න සහිත විශුද්ධිමාර්ගය, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය, දෙහිවල, 2004.

විසුද්ධිමග්ග, හේවාචිකාරණ මුද්‍රණාලය, 1919.

ද්විතීයික මූලාශ්‍රය

ශාස්ත්‍රීය ග්‍රන්ථ

රාජපක්ෂ, දිල්ශාන් මනෝජී., (2015) දාර්ශනික චින්තා සහ බෞද්ධ අධ්‍යයන ලිපි සංග්‍රහය, කර්තෘ ප්‍රකාශනයකි.

රාජපක්ෂ, දිල්ශාන් මනෝජී., (2015) චිත්ත සංකල්පය පිළිබඳ බෞද්ධ විග්‍රහය: සදාචාරාත්මක අධ්‍යයනයක්, දම්සක් ප්‍රකාශනයකි.

රාජපක්ෂ, දිල්ශාන් මනෝජී., (2015) ආභිධර්මික ධර්මවාද පරීක්ෂා, දම්සක් ප්‍රකාශනයකි.

ශාස්ත්‍රීය ලිපි

රාජපක්ෂ, දිල්ශාන් මනෝජී., ආදී බෞද්ධ සූත්‍ර දේශනාවන්හි ඉදිරිපත් වන චිත්ත සංකල්පය පිළිබඳ විග්‍රහයන්ගෙන් පැනෙන සදාචාරාත්මක අගය, අභිධාන - සෞඛ්‍ය හා ස්වස්ථතාව, ශ්‍රී ලංකා රාමඤ්ඤ මහා නිකායේ අතිපූජ්‍ය මහෝපාධ්‍යාය දිව්‍යාගභ ඤාණානන්ද නායක ස්වාමීන්ද්‍ර අභිනන්දන ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, සංස්: සිරිසෞභන හිමි, රොටුඹ, මලවිපතිරණ, රත්පනී, ශ්‍රී ලංකා රාමඤ්ඤ මහා නිකායේ මාතර හා පොත්තේවල සංස සභාව, 2015, පි. 235 - 262.

රාජපක්ෂ, දිල්ශාන් මනෝජී., විගුද්ධිමාර්ගයේ සීල නිද්දේසය පිළිබඳව ආචාර විද්‍යාත්මක අධ්‍යයනයක්, ඤාණගවේසි, හයවන කලාපය, රුහුණ විශ්වවිද්‍යාලයේ පාලි හා බෞද්ධ අධ්‍යයන සංගමය මඟින් වාර්ෂිකව නිකුත් කරනු ලබන ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, සංස්. ධම්මතිලක හිමි, තවලම්පොල, රුහුණ විශ්වවිද්‍යාලයේ පාලි හා බෞද්ධ අධ්‍යයන සංගමය, 2015, පි. 219-237

රාජපක්ෂ, දිල්ශාන් මනෝජී., යෝගාවාර බෞද්ධ සම්ප්‍රදාය හා විඤ්ඤාණවාදය, බෞද්ධ අධ්‍යයන, රොටුඹ ශ්‍රී ආනන්ද නාහිමි අනුස්මරණ ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, සංස්: ඉන්දරත්න හිමි, රොටුඹ..., බෞගමුව ශ්‍රී අරියවංශ පිරිවෙණ, 2016, පි. 45-64

රාජපක්ෂ, දිල්ශාන් මනෝජී., පශ්චාත් ජේටක ආභිධර්මික සාහිත්‍යයෙහි ඉදිරිපත් වන චිත්ත සංකල්පය පිළිබඳ විග්‍රහයන්ගෙන් පැනෙන සදාචාරාත්මක අගය, පූජනා, අතිපූජ්‍ය කණුමුල්දෙනියේ උපාලි මහාස්වාමීන්ද්‍ර ගුණානුස්මරණ ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, සංස්: උපරත්න හිමි, කොට්ඨාශල, පුරාණ විහාරය, මාතර, 2016, පි. 359-377